

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

AZ ÁLLAMI GAZDASÁGOK VÁLLALATI ÉRDEKELTSÉGÉNEK JÖVEDELMI TARTALMA

VÁGI FERENC dr.

Az állami gazdaságok vállalati anyagi érdekelttségének témájával ugyancsak mostohán bánt a sors. Rendszerint együtt vették e gazdaságokat a többi állami vállalattal, s mit sem törődtek azzal, hogy részben a mezőgazdasági termelés természeti, technológiai sajátosságával, részben pedig a termelőszövetkezetekkel való együtt élésükkel összefüggésben egy sor olyan szabályozó került alkalmazásra, amely az állami vállalatok körében csak az állami gazdaságokra nézve volt jellemző. Érthető tehát, ha az állami gazdaságok vállalati érdekelttségének jövedelmi tartalma kérdésével kapcsolatosan reális igényként jelentkezik egyrészt annak önálló megfogalmazása, másrészt pedig a termelőszövetkezetek vállalati jövedelmi érdekelttségével való párhuzamba állítása. Cikkemben ezekre keresem a választ, noha az állami gazdaságok anyagi érdekelttsége mechanizmusának elemzése is rendkívül aktuális lenne.

A VÁLLALATI ÉRDEKELTSÉG KELETKEZÉSE ÉS JÖVEDELMI TARTALMA

Ma már bizonyítottnak vehető, hogy az árutermelés talaján a vállalati érdek és érdekelttség a szocialista gazdaságban is jelentkezik, s a népgazdaság irányításában ezzel számolni kell. Az érdekelttség konkrét jövedelmi tartalmának behatárolódása különbözik attól függően, hogy állami vállalatról vagy termelőszövetkezetéről van-e szó. Ez utóbbiakban a meg alapítás tényével a gazdasági irányítás rendszerétől, mindenkori formájától függetlenül létrejön nemcsak a vállalati érdekelttség maga, hanem jövedelmi irányultsága, tehát tartalmi behatároltsága is. Nem így az állami vállalatokban és természetesen az állami gazdaságokban sem! Ezekben a vállalati érdekelttség tartalmi meghatározottsága a mechanizmus konkrét formáján múlik, közelebbről, a jövedelemszabályozás alapján határozódik meg.

1959-től az állami gazdaságok irányításában állandó törekvés érvényesült a vállalati érdekelttség fokozottabb kihasználására. Különösen jelentős

lépés volt a rögzített nyereséghez kapcsolt vállalati érdekeltség bevezetése és alkalmazása. Ez egyrészt a feszített tervezésben, másrészt pedig a bázisadatok kialakított nyereségösszegének teljesítésében tette érdekeltté a vállalatokat.

1960-ban a gazdaságok 87,5 százaléka, 1964-ben viszont csak 57,1 százaléka érte el a rögzített nyereség összegét, s a 16 napi nyereségrészesedés 6,6 napra csökkent le. Ez olyan mértékű változás volt, amelynek hatása nem érződhetett negatív következmények nélkül a gazdálkodásban. Ez késztette az állami gazdaságok vezető szerveit a vállalati érdekeltséget alakító tényezők megváltoztatására, továbbfejlesztésére. Így egyrészt a központilag alakított és jóváhagyott nyereség tervezését akarták megalapozottabbá, a vállalati adottságok hívebb kifejezőjévé tenni, ezért a nyereséget — minden egyes gazdaságra egységes százalékos kulcs alapján — a tervezett termelési érték alapján írták elő, másrészt egyidejűleg a nyereségből való vállalati részesedés összegét is növelni kívánták azért, hogy a nyereségrészesedés megesáppant szerepét s tekintélyét a bevezetés idején kialakultra állítsák vissza. Az anyagi érdekeltség kihasználásában tehát kétségtelen fejlődés ment végbe, ezt azonban nem az érdekeltségi rendszer minőségi, hanem mennyiségi változtatásán keresztül érték el¹.

A gazdasági irányítás mai rendszere gyökeres változást, minőségileg újat hozott abban, hogy a felhalmozás és a személyi jövedelem finanszírozásának súlypontja egyaránt a vállalat nyereségének terhére helyeződött át. Történt ez azzal a korlátozással, hogy a jövedelemszabályozás behatárolja a nyereség megosztását a felhalmozás és a személyi jövedelmek rendszeres növekedése közt, ezért a mai rendszerben a felhalmozásnak is a vállalati dolgozók megélhetését kell szolgálnia.

A gazdaságirányítás reformjával az állami gazdaságokban is megalapozódott a vállalati önállóság erősödése, s realitássá vált az önerőből való gazdálkodás, amelynek horizontjába a termelés igényei szerint alkalmazható és alkalmazandó vállalati dolgozók életkörülményeinek a rendszeres javítása kerülhet, s kell is hogy kerüljön, a személyi jövedelemnek a nyereségből történő növelésén keresztül.

A nyereségnek a személyi jövedelmekre gyakorolt hatása több mutatóval is kifejezhető, illetőleg megjeleníthető. Történetesen az egy munkaóra, az egy dolgozóra vagy 100 forint bérre jutó nyereséggel is. Az egy dolgozóra és az egy munkanapra jutó nyereséggel azért, mert az állami gazdaságokban foglalkoztatottsági kötöttség nem lévén, a munkaerő teljes kihasználása valósulhat meg. A 100 forint munkabérre jutó nyereséggel pedig azért, mert esetünkben a 100 forint munkabér mint meghatározott munkamennyiség megjelenítője szerepel. Kétségtelen azonban, hogy ez utóbbiakban jelentkezik legközvetlenebbül a dolgozók személyes jövedelme és a nyereség közti kapcsolat. Végso soron tehát, a gazdasági irányítás mai

¹ Megjegyzés: A vállalati érdekeltség fejlesztését s hatását elemzően mutatja be Szederkényi Henrik A jövedelemszabályozás néhány kérdése az állami gazdaságokban című tanulmányában. (Agrárgazdasági Kutató Intézet füzetek, 1969. 7. szám, Budapest.)

rendjél
érdeke
egy do
nagyob
összefü

El
vállala
zódésr
a lérel
az érde
tése ut
a nyere
Ezt az
munka
— nem
búza a
termél
ér csak
latosar
egyéb
letesen
keltség
a kette
jövede
joggal
szemsz
letre n
nem o
nagy a
kigazd
kötött
munka
értéke
ellenér
dekelte

ban, I. k
nézve dr
könyvek
velése, E
bérre jut
ségnek e
Budapest

rendjében, a munkaerő nyereségen mért értékesülése a vállalati anyagi érdekelttség fókuszja. Egy adott időszakban akkor jobb a gazdálkodás, ha egy dolgozóra, egy munkanapra vagy 100 forint munkabérre vonatkozóan nagyobb nyereséget eredményez, a jövőt illetően pedig akkor, ha az említett összefüggésekben a nyereség nagyobb összegű növekedését teszi lehetővé.

A NYERESÉGTÖMEG NÖVELÉSÉBEN VALÓ ÉRDEKELTSÉG ÉS AZ ELEVEN MUNKA ÉRTÉKESÜLÉSE

Ezek után elkerülhetetlenül adódik a kérdés, hogy az így értelmezett vállalati nyereségérdekelttség egyszerűen, a nyereség tömegében kifejeződésre juthat-e. A nyereség tömegének növekedése kétségtelenül tágitja a bérek emelésének lehetőségeit is. Ennek ellenére nem tehető egyenlőségjel az érdekelttség eme két módozata közé. A mai irányítási rendszer bevezetése után a rendszer logikájának pusztá átgondolása is arra készítt, hogy a nyereségtömeg-érdekelttség érvényesülését problematikusnak tekintsük. Ezt azután megerősítette az a körülmény, hogy a termékek — az egy munkanapra és az egységnyi területre jutó nyereség alakulását illetően — nem azonosan rangsorolódnak. Csak példaként említeném, hogy az őszi búza az egy munkanapra jutó nyereség mutatója szerint a legkedvezőbb termék, de a kh-ra vetített mutató szerint lényegesen szerényebb helyezést ér csak el. Hasonló a helyzet az árpával vagy a hibridkukoricával kapcsolatban is. Fordított a helyzet az almával, a szőlő- és bortermeléssel, de egyéb más, főként nagyobb elevenmunka-igényű termékekkel is. Ez érzékeltesen mutatja, hogy az eleven munka értékesülésén mért nyereségérdekelttség és a nyereségtömeg-érdekelttség nem fedi s nem is fedheti egymást, a kettő nem lehet egyenértékű. Az állami gazdaságok vállalati érdekelttsége jövedelmi tartalmával s annak érvényesülésével kapcsolatban azt hiszem joggal hangsúlyoztam, s húztam alá², hogy „... a munkabér növelésének szemszögéből nem mindig azok a termékek a jók, amelyek egységnyi területre nagy összegű nyereséget adnak. Vagy a munkabér növelését tekintve nem olyan mértékben jók, mintha a nyereség tömegét nézzük. Ennek pedig nagy a jelentősége akkor, ha a munkabér növelésének egyedüli forrása a kigazdálkodott nyereség, s a munkaerő-foglalkoztatásra komolyabb megkötöttség nincs. Szükségképp előtérbe kell kerülnie a gazdálkodásban a munkabér növelésre irányuló törekvésnek, s mindenekelőtt aszerint kell értékelni a termelt s a termelhető termékeket is. Megítélésem szerint, annak ellenére, hogy az új mechanizmus elfogadta, és ismertetése során a tömegérdekelttség (a területegységre jutó nyereség) került kihangsúlyozásra, tény-

² Lásd Vági Ferenc: A vállalati gazdálkodás aktuális közgazdasági problémái az állami gazdaságokban. I. kötet. Kézirat gyanánt, 1970. (33. old.). Hasonló következtetésre jutott az állami vállalatokra nézve dr. Megyeri Endre is. A jövedelmezőség és vállalati érdekelttség az új gazdasági mechanizmusban c. könyvében írja: „... a vállalat kollektív érdeke, adott bérek mellett, a munka egységére jutó nyereség növelése. Ez az érdek, a személyes jövedelem, csak a részesedési nyereség terhére növelhető, az egy forint bérre jutó nyereség — vagyis a bérjöveldelmezőségi ráta — maximálásához fűződik. A nyereségérdekelttségnek ezt a formáját bérjöveldelmezőségi érdekelttségnek nevezhetjük.” Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1969. (40. oldal).

leges tartalma szerint állami gazdaságainkban objektíve ma az egy munkanapra, illetőleg a 100 forint munkabérre jutó nyereség orientáló szerepe bontakozik ki s erősödik meg, mert ezen keresztül van kapcsolat a dolgozók béréhez." Szándékosan szoltam, majd írtam úgy, hogy „szükségképp előtérbe kell kerülnie”, s nem kategorikusan arról, hogy érvényesül is. Ezt a megszorítást továbbra is indokoltnak tartom, mert egyrészt az érdekeltségi törekvést a vállalati érdek teljes és helyes felismerése esetén is mindig akadályozzák elháríthatatlan objektív tényezők is, másrészt nem lebecsülendő a szubjektív elem sem. Még mindig nem mindenütt ismerték fel a nyereség- és beralakulás közvetlen összefüggését, ezért a vállalati érdekelt-ség érvényesítésében sem alkalmazhatják tudatosan. Igen gyakori még, hogy a gazdasági tevékenységek elhatározásában, módosításában egyszerűen a nyereség tömegének alakulására vannak tekintettel. Ez a megszokott s a tőkés gazdálkodás alapján kialakult elképzeléseknek is inkább megfelel, ezért alkalmazása is könnyebb.

A NYERESÉGERDEKELTSÉG MINT A JÖVEDELMI ÉRDEKELTSÉG SAJÁTOS FORMÁJA

Az agrárgazdasági szakkörökben, kiváltképp az állami gazdaságok vonatkozásában, egymástól távol állónak fogják fel a vállalatok nyereség- és bruttójövedelem-érdekeltségét. Ennek tükröződése nyilvánul meg abban is, hogy az állami gazdaságok gyakorlatában sohasem vizsgálták a bruttó jövedelem és a nyereség kapcsolatát, s ma sem fordítanak erre különösebb figyelmet. Érdekesnek látszik, hogy erre nézve mit mutatnak az adatok.

Az 1. táblázatból nagyon is egyértelmű képet kapunk. Ahol magas az egy főre és az egy munkanapra, valamint a 100 forint munkabérre jutó bruttó jövedelem, ott az azonos vetítési alapon kiszámított nyereség is nagy, s a nyereségben mindenütt tükröződik a bruttó jövedelemben meglevő különbség. Megfordítva azt mondhatjuk, hogy a bruttó jövedelem színvona-la meghatározólag hat vissza a nyereség alakulására s a kedvezően alakuló bruttó jövedelem nagyobb összegű nyereségképzésre nyújt lehetőséget. S mindehhez hozzátehetjük, hogy az eszközök és a termőföld nyere-ségen mért kihasználása is párhuzamosan alakul az eleven munka értéke-sülésével (2. táblázat). A 2. táblázat szerint a fejlődés menetében is ugyan-azok az összefüggések rajzolódnak ki, mint a statikus helyzet alapján.

A bemutatott adatok szerint is logikus, ezért el is fogadható általános érvényű összefüggésnek, hogy az egy dolgozóra jutó nyereség ott nagyobb, ahol a bruttó jövedelem is több. De általánosan is bizonyítható ez az össze-függés.

Ha ugyanis

$$\frac{v_1 + m_1}{v_1} > \frac{v_2 + m_2}{v_2}, \quad (1.)$$

GAZDALS

akkor:

ahol:

v

m

A BRUTT

Megnev

Bruttó

jövedele

1 fogla

tottr

1 munk

Ft

100 Ft

bérre

Nyereség

a brutt

delen

%-áb

100 Ft

köz-

Ft

1 munk

Ft

100 Ft

bérre

1 kh

rület

* Forrás

** Megj

összeg

munka-
szerepe
lgozók
égképp
sül is.
z érde-
is min-
n lebe-
k fel a
dekelt-
i még,
yszerű-
szokott
egfelel,

akkor:

$$\frac{m_1}{v_1} > \frac{m_2}{v_2}, \quad (2.)$$

ahol:

v = munkabér,

m = nyereség (nettó jövedelem).

1. táblázat

A BRUTTÓ JÖVEDELEM ÉS A NYERESÉG ALAKULÁSÁNAK ÖSSZEFÜGGÉSE AZ 1970. ÉVBEN*

Megnevezés	A bruttó jövedelem és a nyereség mutatói a termőterület egy kat. holdján									
	—3000	3001— 5000	5001— 6000	6001— 7000	7001— 8000	8001— 9000	9001— 10 000	10 001— 15 000	15 000—	az összes gazda- ság átlá- gában
	forint									
	halmozatlan termelési értéket produkáló állami gazdaságokban									
Bruttó jövedelem** 1 foglalkozta- tottra, Ft 1 munkanapra, Ft 100 Ft munka- bérre, Ft	30 631	32 625	36 654	41 555	39 404	46 001	47 704	55 583	69 701	45 273
	116	126	145	164	155	187	195	223	280	179
	124	137	147	167	167	187	204	226	272	188
Nyeresség a bruttó jöve- delem %-ában 100 Ft állóesz- köz-értékre, Ft 1 munkanapra, Ft 100 Ft munka- bérre, Ft 1 kh termőte- rületre, Ft	1,1	8,2	14,6	19,9	17,6	23,5	26,5	30,6	37,0	23,3
	0,2	1,5	3,2	5,1	4,1	6,3	7,2	8,9	12,5	5,9
	1,2	10,4	21,2	32,5	27,3	44,1	51,6	68,3	103,7	41,6
	1,3	11,2	21,6	33,2	29,4	44,0	53,9	69,2	100,6	42,9
	14,0	178,0	436,0	693,0	745,0	1 190,0	1 502,0	2 180,0	5 484,0	993,0

* Forrás: KSH Mezőgazdasági Adatok, 1971. 2-3.

** Megjegyzés: A bruttó jövedelem képzett adat; a nettó jövedelem, a munkabér és az állami elvonások összege.

2. táblázat

A BRUTTÓ JÖVEDELEM ÉS A NYERESÉG ALAKULÁSÁNAK ÖSSZEFÜGGÉSE
AZ 1966–1970. ÉVEKBEN*

Megnevezés	A bruttó jövedelem és a nyereség mutatói az				
	1966.	1967.	1968.	1969.	1970.
	évben				
<i>Bruttó jövedelem**</i>					
1 foglalkoztatottra***, Ft	26 438	29 919	35 606	40 954	45 273
1 munkanapra, Ft	98	111	130	159	179
100 Ft munkabérre, Ft	143	155	164	179	187
<i>Nyereség</i>					
a bruttó jövedelem %-ában	18,8	24,8	27,4	33,7	23,2
100 Ft állóeszköztértékre, Ft	4,5	5,6	6,3	8,4	5,5
100 Ft munkabérre, Ft	26,8	38,4	44,9	50,2	39,4
1 munkanapra, Ft	18,3	27,6	35,6	53,5	41,6
1 kh földterületre, Ft	493,8	728,0	862,4	1 227,5	874,4

* Forrás: KSH Mezőgazdasági Adatok, 1968. III., 1969. II., 1970. II., 1971. II–III.

** A bruttó jövedelem képzett adatai: a nettó jövedelem, a munkabér és az állami elvonások összege

*** Foglalkoztatottak száma a nyugdíjasok és részesművelők nélkül.

Az előző oldalon közölt (2.) összefüggés bizonyításul az (1.) felírható a következőképpen is:

$$\frac{1+m_1}{v_1} > \frac{1+m_2}{v_2}$$

Mindkét oldalt csökkentve 1-gyel megkapjuk, hogy:

$$\frac{m_1}{v_1} > \frac{m_2}{v_2}$$

Ez pedig azt jelenti, hogy a gazdasági jelenségek, tevékenységek, például a termelési struktúrába beállítható termékek, az állami gazdaságokban az eleven munka egységére jutó nyereség és bruttó jövedelem szerint teljesen azonosan rangsorolódnak. Ez érvényes a munkanapra vagy munkaerőre vonatkoztatott bruttó jövedelem és nyereség kapcsolatában is, miután a munkaerő teljes kihasználása valósulhat meg. Teljesen egyenértékűnek lehet és kell is tekinteni az egy főre jutó nyereség- és bruttó jövedelemérdekeltséget. Az egy főre jutó bruttó jövedelem és nyereség alapján történő választás egyaránt ugyanazt a terméket hozza ki előnyösebbnek. Az egy főre jutó bruttó jövedelem maximálása mellett ugyanazt a nyereségtömeget lehet és kell is megkapni, mint az egy főre jutó nyereség maximálásakor.

Az ele
lentar
nyeres

A
tehat
érdeke
képp j
ságok
lőszöv
Az áll
gazdál
magul
tésérő
vetkez
ket is
oldalá
zöbbl
feltéte
az elő

D
gok é
vetkez
szerin
döntés
latosa
igazál
ge. E
abból
vetkez
tást is
erőnek
nem o

M
Minde
a term
szövet
kezet
fakad
meg a
köztü
időpo

2. táblázat
ESE

sz

1970.

45 273

179

187

23,2

5,5

39,4

41,6

874,4

k összege

rható a

például
ban az
eljesen
kaerőre
után a
ékűnek
delem-
történő
Az egy
gtöme-
isakor.

Az eleven munka értékesüléséhez kapcsolódó vállalati érdekelttség jövedelemtartalma tehát egyaránt értelmezhető úgy is, mint az egy főre jutó nyereség, s úgy is, mint az egy főre jutó bruttó jövedelem maximálása.

AZ ÁLLAMI GAZDASÁGOK ÉS A TERMELŐSZÖVETKEZETEK VÁLLALATI ÉRDEKELTSÉGÉNEK ELTÉRÉSEI

Az állami gazdaságok vállalati érdekelttségének jövedelemtartalma tehát azonos lenne a termelőszövetkezetek egy főre jutó bruttó jövedelem-érdekeltségével? Nem, erről nincs szó, s nem is lehet. Azt azonban mindenképp jelzi és ki is fejezi, hogy az irányítás mai rendszere az állami gazdaságok anyagi érdekelttségének jövedelemtartalmát közelebb hozta a termelőszövetkezetekéhez. Ebben nincs semmi, ami megmagyarázhatatlan lenne. Az állami gazdaságok azáltal, hogy ugyanúgy önerőből, saját jövedelemből gazdálkodókká váltak, mint a termelőszövetkezetek, s most már nekik is maguknak kell gondoskodniuk dolgozóik személyi jövedelmének előteremtéséről és növeléséről, természetesen közelebb kerültek a termelőszövetkezetekhez, s ez érthetően közelítette vállalati jövedelmi érdekeltségüket is a termelőszövetkezetekéhez. S megfordítva, a termelőszövetkezetek oldaláról is végbement a közeledés. Ez főként abból fakadt, hogy kedvezőbbekké váltak a vállalati jövedelmi érdek érvényesítését behatóról feltételek s mozgásformák. Témánk szempontjából azonban a közeledésben az előbbinek nagyobb a jelentősége.

De nem jött s nem is jöhetett létre teljes azonosulás az állami gazdaságok és a termelőszövetkezetek jövedelmi érdekeltségében. A termelőszövetkezetek, ellentétben az állami gazdaságokkal, nem a termelés igényei szerint foglalkoztatott, hanem kötött, legalábbis többségében vállalati döntésekkel nem változtatható munkaerővel gazdálkodnak. Ezzel kapcsolatosan egyre gyakrabban találkozhatunk olyan megjegyzésekkel, hogy igazában a termelőszövetkezetekben sem áll már fenn a munkaerő kötöttsége. Ez a vélemény azonban felszíni jelenségek általánosításából fakad, ti. abból, hogy a termelőszövetkezetekből is van elvándorlás, s a termelőszövetkezetekben elég széles körben találjuk meg a szerződéses foglalkoztatást is. De egyrészt a mozgó munkaerő az összes termelőszövetkezeti munkaerőnek csak kis hányada, másrészt a munkaerő adott, illetőleg kötött volta nem egyszerűsíthető le az említett munkaerőmozgásra.

Milyen más jelenségekben fejeződik még ki a munkaerő kötöttsége? Mindenekelőtt megemlíthető a munkaerő kihasználásának egyenlőtlensége a termelőszövetkezetek egymás közti viszonylatában, de az egyes termelőszövetkezetekben is. Nincs meg, de nem is valósulhat meg a termelőszövetkezeti tagok munkaerejének teljes felhasználása. Ez javarészen abból fakad, hogy a termelőszövetkezetek meglehetősen széles körében nincs meg az összhang a termelőerők alkalmazásában; a termelőszközőkhöz, s köztük a földhöz viszonyítva is sok a munkaerő. Végezetül pedig egy adott időpontban a termelőszövetkezeti tagokkal, mint adott eltartandó munka-

erővel kell számolni, ezért foglalkoztatásukat nem lehet egyoldalúan a termelés igényeihez szabni, hanem a termelés szerkezetét a foglalkoztatási igények szerint is kell alakítani.

A munkaerőnek ez a kötöttsége és adottsága idézi elő, hogy nincs tartalmi azonosulás az állami gazdaságok és a termelőszövetkezetek vállalati jövedelmi érdekeltségében. A különbség abban fejeződik ki, hogy az állami gazdaságokban a bruttó jövedelmi érdekeltség alapján sem fűződik érdek a jövedelmezően nem vagy a csak veszteségesen termelhető termékekhez. A termelőszövetkezetekben viszont a vállalati érdek szemszögéből is előnyös lehet egy vagy több ilyen termék termelése olyan körülmények közt, amikor ezek az egy főre jutó bruttó jövedelem növekedéséhez hozzájárulnak. Ebben az esetben ugyanis annak ellenére, hogy nem jövedelmező termékről van szó, a vállalati jövedelmezőség javításához is hozzájárulnak, miután ez utóbbinak meghatározó tényezője a munkaerő kihasználtságának alakulása is.

Ha tehát az állami gazdaságokban a vállalati érdekeltséget közvetlenül a bruttó jövedelemhez kötnék, akkor sem jönne létre érdekeltség a veszteséges termékek termelésében, mert a munkaerő foglalkoztatása és eltartása nem alakítana ki kényszerhelyzetet. A bruttó jövedelemhez való kapcsolásra azonban nincs szükség, az eleven munka és a nyereség összekapcsolása ugyanis közvetlenebbül fejezi ki, hogy a veszteséges termékek kiesnek az érdekeltségi körből, s ennek a termelés gazdaságosságára feltétlenül pozitív hatása lehet.

Az állami gazdaságok és a termelőszövetkezetek jövedelmi érdekeltségének egymáshoz való közeledése folytán jött létre az a közös vonás, hogy mindkettő az eleven munka értékesülését állítja a gazdálkodás középpontjába. Itt is van természetesen különbség. Az állami gazdaságok vállalati érdekeltsége a foglalkoztatott, tehát a felhasznált eleven munka értékesülését foglalja magában, a termelőszövetkezeteké pedig a potenciális, tehát a fel nem használt eleven munkáét is. Ez helyeselhető, mert a termelőszövetkezetekben a munkára kész tagoknak megélhetésüket megalapozó jövedelmet kell nyújtani, függetlenül attól, hogy kihasználásuk nem lehet teljes. Ez végeredményben teljesen egybevág azzal, hogy mindkét érdekeltségi rendszerben a munkaerő értékesülése a lényeges, illetőleg a döntő. Ezen keresztül az állami gazdaságokban csakúgy, mint a termelőszövetkezetekben a vállalati anyagi érdekeltségből fakadó törekvések s ezek sikeres valóra váltása arra vezet, hogy az országban megnövekszik az egy főre jutó nemzeti jövedelem. De éppen erre van szükség, mert ezen a módon valósulhat meg a társadalom anyagi és kulturális jólétének rendszeres javítása. A munkaerő értékesülésének vállalati érdekeltség révén megvalósuló előtérbe állítása megfelel a szocializmus legbelsőbb lényegének s alapvető törvényszerűségének. Nemcsak lehetséges tehát a szocialista árútermelés viszonyai közt az állami vállalatok s köztük az állami gazdaságok vállalati anyagi érdekeltségének ösztönzőjéül a munkaerő értékesülését megtenni, hanem egyenesen szükségszerű is.

Az
ban be
csak me
Ez egy
meggyő
vető kü
lyek a
a most
s jellen
rendsze
vállalat
is a köt
lati erő
s ezen
nem ve
a régi é
tetések
jének j
nyeket,
amelye
hiszem
utóbb a
dasági

В с
попала с
зировати
труда и,
и интере
лизилась
ческих о
не тожд
тости ра
этому, в
обходим
интересо

Im
ist unter
Realisier
regelung
kraft bz
weil das
die Unte
der Zuk
güter u
gekomm
bewieser

*

Az állami gazdaságok anyagi érdekelttsége a gazdaságirányítás 1968-ban bevezetett mai rendszerével új jövedelmi tartalmat nyert, amely nemcsak mennyiségi, hanem minőségi vonatkozásban is különbözik a korábbitól. Ez egyike s talán legfontosabbika azon vonásoknak, amelyek kifejezik, meggyőzően érzékeltetik a gazdaságirányítás régi s mai rendszerének alapvető különbözőségét. Ennek ellenére sem helyesellhetők azok a nézetek, amelyek a régi s a mostani irányítás rendszere közé „kínai falat” állítanak, vagy a mostani mechanizmust a réginek teljes ellentétéként kívánják értelmezni s jellemezni is. Nem szabad ugyanis szem elől téveszteni az irányítás régi rendszerében is teret — még hozzá fokozatosan szélesedő teret — kapott a vállalati anyagi érdekelttség, bár kétségtelenül hallatlanul szűkebbet, s ezt is a kötelezően előírt, illetőleg jóváhagyott tervfeladatok közepette. A vállalati érdekelttséget azonban akkor is felhasználták a nyereség növelésének, s ezen keresztül a jövedelmezőség javításának az ösztönzésére. Ha erről nem veszünk tudomást, s ettől megengedhetetlenül elvonatkoztatunk, akkor a régi és a mai gazdaságirányítás párhuzamba állításából levont következtetések is sántítanak, alaptalanul felfokozzuk a gazdaságirányítás mai rendjének jellemző vonásait, az alkalmazásában várható hatásokat s eredményeket, és elvetjük a régi rendszernek olyan tapasztalatait, tanulságait is, amelyeket nemcsak érdemes, hanem szükséges is lenne megszívlelni. Azt hiszem nem tévedek, ha azt állítom, hogy ennek felismerésére előbb vagy utóbb az élet kényszerít rá bennünket, mert tartósan nem tűri meg a gazdasági romantizmust.

В системе нового хозяйственного руководства в центр заинтересованности госхозов попала оценка живого труда. Регулирование доходности стимулирует госхозы максимизировать доход предприятия приходящийся на одного работника, т. е. на 100 фт. оплаты труда и, так как с уровнем этого связан и размер накопления, рост личного дохода является и интересом предприятия. Все это привело к тому, что заинтересованность госхозов приблизилась к заинтересованности производственных кооперативов. В тоже время на теоретических основах автор подтверждает то, что заинтересованность госхозов в валовом доходе не тождественна с заинтересованностью кооперативов из-за основных различий в занятости рабочей силы. В госхозах заинтересованность в доходе и прибыли совпадают поэтому, в то время как в кооперативах — нет; в них необходимость в занятости делает необходимым производство и убыточной продукции. Становление рабочей силы в центр заинтересованности в тоже время можно оценивать положительно в обоих секторах.

Innerhalb des neuen Systems der ungarischen Wirtschaftsführung und -leitung ist unter den Problemen der Unternehmensinteressen der Staatsgüter die Frage der Realisierung der lebendigen Arbeit in den Vordergrund getreten. Die Einkommensregelung bewegt nämlich die Staatsgüter zu einer Maximalisierung der auf eine Arbeitskraft bzw. 100 Forint Arbeitslohn zufallenden unternehmerischen Gewinne, und weil das Mass der Akkumulation mit der Gewinnshöhe verbunden ist so trägt auch die Unternehmung eine Interesse an der Steigerung der persönlichen Einkünften in der Zukunft. Gemäss dieser Entwicklungsrichtung sind die Interessen der Staatsgüter und der landwirtschaftlichen Produktionsgenossenschaften einander näher gekommen. Aus theoretischen Grundlagen ausgehend wurde aber vom Verfasser bewiesen dass die Interessen der Staatsgüter an den Roheinkommen nicht mit jenen

der LPG vergleichbar sind wegen den grundlegenden Unterschieden die zwischen der Beschäftigungsweise der beiden Betriebsformen bestehen. In den Staatsgütern fallen nämlich die Roheinkommens- und Gewinnsinteressen zusammen, in den landwirtschaftlichen Produktionsgenossenschaften aber kann der Zwang zu einer Arbeitsbeschäftigung der Mitglieder mitunter zur Herstellung unwirtschaftlicher Produkte führen. Das im Mittelpunkt der Unternehmensinteressen getretene Problem der Arbeitskräfteverwertung in den beiden landwirtschaftlichen Sektoren kann jedoch als äusserst Positiv bewertet werden.

In the new management system of the Hungarian economy the efficiency of labour inputs has been placed in the limelight of interest of state farms. Due to the income control state farms are moved to increase farm profits per capita and per 100 Forints, respectively. Since accumulation is depending from income level therefore farms are also interested in the future increase of personal incomes. This led state farms to get closer with their interest system to that of the co-operatives. However, on a theoretical basis the author points out in his paper that the pattern of gross income interest of state farms cannot be compared with that one of co-operatives because of the basic differences in the employment of labour force. Thus gross income interests of state farms coincide with their interests in profitability whereas the same coincidence does not exist in the case of co-operatives where the objective of avoiding unemployment may require the production of unprofitable products. However, placing the efficiency of labour inputs in the limelight of state farm interest can be considered as a favourable development.

A
mint a
melő
körül
bort
H
értéke
jelent
latunk
kérdés
M
újbol
segítsi
érvény
Az
tok és
— és
dinam
ponti
olyan
daság
ugyan
létesít
célkit
népge
felelő
G
és jó
idézet